

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega meseca.

Velja celoletno 2 gold. 50 kraje. — polletno 1 gold. 30 kraje.

List 11.

V Celovcu 10. junija 1873.

Leto V.

Mlinarjev sin.

(Povest; spisal Andrejčekov Jože.)

(Konec.)

IV.

Kake tri tedne pozneje je stal na dvorišču neke kerčme na Šentpeterskem predmestji v Ljubljani lahen voziček, v katerem je bil vprežen dobro rejen konj. — Prelaznik in njegova nevesta sta se pripeljala v Ljubljano vabit sina v svate.

Hlapec, ki je prišel iz bleva, je urno spregel konja, odel ga s kocem ter ga gnal v hlev, voz pa je porinil pod streho, da ne bi bil moker, ko bi utegnilo deževati.

Prelaznik je bil danes popolnoma svatovsko oblečen, čeló šopek cvetic je imel za klobukom in tudi konju je vtaknil na komat rudečo rožo in versiček rožmarina za uzdo.

Še bolj nališpana pa je bila njegova nevesta. Deklé, če jo smemo še tako imenovati, je bila stara kacih trideset let, in čeravno se jej je brala na obrazu nekaka lehkomišljenost in ostanke iz preobiledga življenja iz prejšnjih let, imela je vendar še nekaj zanimivega, nekaj one berhkote, ki jo tirjajo znalci ženstva, ako imenujejo žensko zalo. Rženčeva Jerica je bila tedaj še zala, za starega Prelaznika še preveč.

Da našo nevesto nekoliko bolj natanko spoznamo, moramo vsaj omeniti, kdo in kod je. — Jerica je prišla pred nekaj leti v to vas iz mesta, ter je stopila v službo pri kerčmarju Ržencu za kletarico.

Ljudje so na vse viže ugibali, kdo je. Nekateri so djali, da je hči nekega grofa, drugi, da je ubežala iz kloštra, pravega pa vendar nij vedel drugi, nego fajmošter in kerčmar Rženec, ki sta brala njen rojstni list. Jerica je imela vse sposobnosti za kletarico: bila je zgovorna, znala se je gostom prikupiti in Rženec jo je imel rad pri hiši, ker je privabila mnogo gostov v kerčmo. — Da njeno življenje nij bilo preveč čednostno, to se razume samó po sebi. Bila je pripuščena sama sebi in zraven — kletarica.

„No, Jerica, sedaj pa pojdiva k Tonetu,“ pravi Prelaznik svoji nevesti primši jo pod pazduho, da bi jej pomagal čez lužo na dvorišči, da bi se kaj ne pomazala.

V predmestji je bila nizka hišica, ki je imela okna čisto pri tleh. Tu noter stopita Prelaznik in Jerica. Stara ženica ju pozdravi na pragu ter podá Prelazniku rokó, kot že staremu znancu.

„Je Tone doma?“ praša jo.

„Nij ga še, pa kmalo mora priti,“ pravi žena ter pelja gosta v majhino pa čedno sobico.

Prelaznik se vsede z nevesto k mizi, vzame iz žepa listnico, potegne iz nje bankovec za deset goldinarjev ter veli prinesiti bokal vina.

Dolgo so sedeli in čakali, stara ženica, gospodinja Tonetova, je vedela mnogo povedati o šoli, učenji in Toneta ni mogla dovolj prehvaliti, kako priden je, prebrisan, in da ga mu skoraj nij para v šoli. —

Toneta le nij bilo domu, čeravno je bilo že poldne in ta dan nij bilo šole.

Prelazniku se je zdelo predolgo čakati, imel je tudi še dosti drugih opravkov. Naroči gospodnji, naj pride sin k njemu v kerčmo, ko pride domu, potem pa se odpravita z nevesto v mesto nakupovat.

Naposled pride Tone domu, bil je nekako čmeren.

„Tone, oče so tukaj pa nevesta, dolgo sta te čakala,“ pravi mu gospodinja, ki ga je tikala, ker je že od nekaj pri njej stanoval. „Pridi za njima v kerčmo!“

Tone je nekaj nerazumljivo zamermral, šel v sobo in ondi počakal, da mu je prinesla gospodinja borno kosilce.

Po jedi molčé odide, nič ne pové, kam gré.

Zavije jo na polje. Ondi sreča enega svojih sošolcev, ki je bil tudi iz njegove fare doma.

„Tone, jaz sem videl danes tvojega očeta nevesto, Rženčevo Jerico, vedno je še berhka dekle, čeravno že nekoliko postarela.“

„Kaj mi mar,“ odverne ta in komaj zaderži solzé, ki so mu jeze silile v oči.

„Prijetne počitnice bodo pri mačehi, je-li?“

„Francelj, nikar me ne draži,“ pravi na to Tone, „danes nijsem pri volji norčevati se. Jaz ne morem za to, da oče nima pameti na stara leta, ali mene ne bo videl nikdar več doma.“

Tovariš je spoznal Tonetova čutila, pustil ga je v miru, poslovil se in odšel. Tone je korakal dalje po polji brez pravega namena, kam?

Prelaznik je silno dolgo čakal v kerčmi, pa sina le nij bilo. Proti večeru mu prinese deček list, v katerem Tone kratko naznanja, da ga nij treba čakati, da ne pride na svatbo in tudi domu nikoli več. Dalje so stale še nektere besede očitajoče očetu njegovo dejanje.

Prelaznik je ob mizo udaril prebravši list. „Prekleti potepuh,“ pravi, „če to storiš, nijsi več moj sin, niti ne doboš več krajcarja od mene. Jaz sem oče, jaz sem gospodar!“ — Jezno razterga list, zaukaže napreči konja ter se odpelje z nevesto domu.

V.

Minulo je nekaj let.

Prelaznik je živel sè svojo drugo ženo nekaj časa

prav zadovoljno, slednjič pa mu je jela žena rogé kazati in od dné do dné je jel bolj in bolj spoznavati, da nij vsaka žena ravno dar božji, kot si je on mislil. — Ne le, da se nij nobenega dela polotila, — to jej nij nikdo jemal za zeló, ker nij nobenega umela, razun vino točiti in sklenice omivati, — bila je tudi zeló zapravljiva. Vdala se je enej onih čednosti, ki še moškim dosti ne pristujejo, še manj pa ženskim. Jela je pijančevati. Gerše stvari pa menda nij pod božjim solncem, nego je pijana ženska. Pa še druga nesreča je bila, ki je tlačila Prelaznika. Kmaló po ženitbi se je izgubil Tone, njegov sin, da nihče nij vedel kam. — Prelaznik je v svoji prvi zakonski sreči pozabil sina, ktereга mu je ranjca mati tako živo priporočila na smertnej postelji. Nekaj ga je jezilo, da ga sin nij ubogal in še na svatbo nij prišel, nekaj pa ga je tudi žena odvrčala, da naj ne pošilja preveč denarja sinu, da se ne izpridi. Mož jo je ubogal, skerbel je za sina manj in manj in slednjič ga je skoraj popolnoma pozabil. — Od začetka nij dosti maral, da se mu je sin izgubil, še-le ko je občutil drugo nesrečo, nesrečen zakon, ter se mu je spomin živeje obudil na ranjco ženo, sprevidel je, da nij prav ravnal, ko je zanemarjal sina. Bil je njegov oče in čutil je, da nij spolnoval očetovske dolžnosti. —

Od začetka se nij dosti poznalo pri gospodarstvu, kar je žena zapravila, naposled pa se je jela vendar le mošnja prazniti, in ko je pritislila še huda letina, žena pa je več in več potrebovala, bil je Prelaznik sè svojim imetjem skoraj čisto pri kraji.

Sedaj še-le so se mu nekoliko oči odperle, da je jel ženi očitati, naj varneje ravná, sicer bo slaba, pa na to nij porajtala, bila je uže preveč razvajena.

Slednjič pride še poslednje zló.

Prišli so v vas zopet vojaki in sicer topničarji ali kanonirji z višnelimi, rudeče obšitimi hlačami. Marsiktera dekleta je rada pogledala za njimi, kaj bi tudi ne, saj kanonirji so povsod priljubljeni vojaki.

V mlin pride po naključbi mlad ognjestrojec na kvartir, ktereга gospodinja nij ravno nerada videla. — Znanstvo je raslo od dne do dne, in stari Prelaznik je moral vendar-le pri vsem tem miren biti.

Nekega dne izgine žena, zgine ognjestrojec, nihče nij vedel kam. In ko je gospodar pogledal v omaro v svojo listnico, bila je ta čisto prazna, razun tega pa je prišlo še nekaj dolžnikov, pri kterih si je žena izposodila denar. — Vse vojaške prizadeve, pronasledovanje bilo je zastoj.

Prelaznik je kmalo pozabil nezveste žene, pa ne tako berž prazne listnice. Še živeje je čutil nesrečo, še bolj ga je pekla vest, da je sina zanemaril. Ljudje so se mu posmehovali in dejali: „žena je znala nemški, zató ga je pa tudi prav po nemški opeharila; prav mu je, zakaj nij vzela kake domače.“

Naposled je bilo Prelazniku odveč to zasramovanje, tudi bogastvo je vedno bolj pešalo. Da bi se umaknil vsem sitnostim, prodal je posestvo ter se preselil nekam na ptuje, da nihče nij vedel kam.

VI.

Preselimo se nekoliko doli na Hervaško unkraj Vražđina proti Ogerskemu.

Temna, viharna noč je. Černi oblaki se ženó po nebu, križema se užigajo strele vmes in votlo bobnenje se čuje v daljavi.

Vihar priklanja drevesa, in lomi veje po gozdu, najviši verhovi se pripogibljejo skoraj do tal.

Sredi temnega gozda stoji samotna hiša, navadna

postaja todi potujočim. — Duri so dobro zaklenjene, dva velika psa koračita po dvorišču in koj jameta renčati, ako se kje kaj gane.

V sobi gori luč v leščerbi, pri peči sedí še mlad, pa precej dobro rejen mož, igraje se z malim dečkom, ki ga gunca na kolenih, zraven njega pa mlada žena s šivanjem v roci.

„Nemarno vreme je zunaj, Katra,“ pravi mož ženi, — „nocoj gotovo ne bo več nobenega popotnika. Po večerji ugasnemo luč in pojdemo spat.“

„Kdo pa bi si tudi upal vèn v takem viharji!“ odverne žena in skerbljivo zré skozi okno, kjer so že evenkale debele deževne kaplje po šipah.

Zdajci priropotá na dvorišče voz in na vežnih durih se čuje terkanje.

Kerčmar in žena se spogledata, neverjetno zmaje mož z glavo, potem pa vzame laterno in gre v vežo.

„Kdo je?“ vpraša s terdim glasom.

„Dva popotnika!“ sliši se zunaj, „le berž odprite!“

Kerčmar odmakne zapah, odpre varno duri ter povzdigne laterno, da bi ogledal ptujca.

Dva možaka, zavita v dolge plašče stopita v vežo. Svitli kapi ste se jima svetili na glavi, — bila sta žandarja, na dvorišču pa je spravljal voznik hudovaje se in preklinjaje pasje vreme, voz in majhnega suhega konja pod streho.

V sobi odložita žandarja plašča in orožje, potem pa poprašata po večerji, ktero jima kerčmar kmalo prinese.

„Kam pa vendar tako pozno?“ praša kerčmar vsedši se k mizi njima nasproti.

„Na patroljo,“ odverne eden žandarjev, „sliši se, da se zopet roparji klatijo tod okrog.“

„O se se, že nekaj časa sem,“ poterdi kerčmar, „gori pri tistem velikem hrastu ob cesti na ovinku so že mnogo popotnikov napadli te dni. Nihče si že več ne upa tod popotovati.“ —

Po večerji se žandarja zopet odpravita, sedeta na voz, in počasi se pomiče mali voziček dalje po blatnej cesti. —

VII.

Komaj je preteklo četert ure, kar sta žandarja odšla, ko priderdrá po cesti kočija ter se vstavi na dvorišče pred kerčmo.

Star sivolas mož stopi v kerčmo in hlapec prinese za njim majhen zavoj.

„Ali bi ne dobil pri vas konje in voznika?“ pravi ptujec izpraznivši kozarec vina, ki mu ga je prinese, kerčmar. „Moji konji so že zeló utrujeni in hlapec tožil da je bolan.“

„Konje dobite, ali hlapcev pojde težko kter z vami, obadva že spita. Tudi nihče rad po noči ne hodi po tej cesti, zlasti o takovem vremenu, kajti nekaj časa sem se potičejo roparji po tem gozdu. Bolje bi bilo, ko bi hoteli pri nas ostati, zgorej imam v sobi zakurjeno, jutri vas pa popelje moj hlapec dalje.“

„Jaz moram še nocoj dalje, recite hlapcu, ako gré, plačam mu dobro.“

Kerčmar gré v hlev, kjer sta spala hlapca, pa kmalo se zopet verne rekoč: „Hlapca pravita, da ju nocoj ne spravi nikdo nikamor, ko bi se jima tudi sto goldinarjev plačalo.“

„Tedaj mi posodite konje,“ pravi ptujec, „v zastavo ostanejo moji pri vas, dokler se ne vernem.“

Kerčmar je zmajeval z glavo, šel v hlev, ter ukazal napreči. — „Konji so pripravljani,“ reče stopivši v sobo, „dobra dirjalca sta.“

Ptujec zopet spravi svoj zavoj v kočijo, hlapec, ki se je nekoliko repenčil in tožil, da ga mrazi, zlezal je vendar počasi na kočijo, počil po konjih in kočija je derdrala dalje po cesti v černej noči.

„Bog mu bodi milostiv!“ pravi kerčmarica na pragu stojé ter se pokriža, „tega ne bo več nazaj“.

„Morda sreča žandarja,“ pravi kerčmar, „potlej ne bo nevarnosti.“

Potem zopet zapahne duri, ugasne luč v sobi ter se odpravi z ženo spat.

VIII.

Voziček, na katerem sta se vozila naša žandarja, pomikal se je počasi dalje. — Čeravno nij bila teža velika, jo je suho kljuse vendar komaj zmagovalo. Voznik je klel in neusmiljeno mahal po konjskih rebrih, pa prizadevanje je bilo zastoj. Večkrat so morali vsi trije stopiti z vozá in potiskati zadej, da so se pririli dalje po blatnej cesti. Slednjič se spotakne konj, zverne se na tla in nič več noče vstati vkljub hlapčevej kletvi in terdim udarcem.

Kaj je bilo začeti? Peš potovati dalje v takovem vremenu nij bilo prijetno, ali družega jima ni kazalo. Rečeta hlapcu, naj spravi kakor vé in zna konja in voz domu, onadva pa gresta peš dalje.

Nijsta še dolgo hodila, ko priderdra za njima kočija. Umakneta se s poti, da bi ju voznik ne zapazil, in ko pride kočija blizo, zavihitita se zadej na njo, in niti gospodar v kočiji, niti njegov hlapec nijsta vedela, da imata pri sebi tako pripravno tovaršijo.

Konja sta urno dirjala in kmalo pridejo na ovinek, o katerem je pravil kerčmar. Hlapec udrihne po konjih, da še urneje zdirjata, v tem trenutku pa se posveti ob cesti za debelim hrastom, puška počí in voznik se zverne mertev na tla. Konja splašena po strelu zavijeta v stran, pa zdajci se še enkrat posveti in v kočiji sedeči bolestno jekne.

V grabni ob cesti se kočija zverne, konja obstaneta in dva roparja planeta iz gošče. V tem trenutku pa sta tudi žandarja po konci. Roparja ne nadjaje se teh gostov, hočeta zbežati, pa zdajci dvakrat zaporedoma počí, eden roparjev pade, drugi pa jo srečno v gozd unese v goščavo.

Žandarja vzdigneta ranjenega iz kočije, kroglja ga je bila zadela v desno ramo, nij bilo tedaj ravno nevarno. Nagloma, kar se je dalo, spravita zopet kočijo na cesto, položita ranjenega va-njo in zraven njega mertvega hlapca, žandarja pa se vsedeta na kočijo ter poženeta nazaj proti kerčmi.

Ondi izkličeta kerčmarja, ki se je dolgo časa obotavljal, preden je odperl bojé se, da ne bi bili morda roparji. Osupnjen je stal, ko prineseta žandarja v sobo mertvega hlapca in ranjenega gospodarja. „Mamka božja!“ vsklikne in sklene roki, „tega sem se nadjal, zakaj me nij ubogal!“

Eden žandarjev se skloni k ranjenemu ter mu pregleđa rano. Njegov obraz je bil obrnjen proti luči, med tem, ko je bilo starčeve obličje v senci. Nakrat vpré ta oči v mladenča, jame se ves trestí, oklene se ga in vsklikne: „O Bog! — moj Tone!“

Žandar bolj natanko pogleda starca, obveza mu pade iz rok in kakor okamnel stoji pred možem, ki ga imeňuje svojega sina. —

„Za Boga svetega!“ pravi potem ves ganjen ter objame starca, „oče, v takem stanu se zopet vidiva!“

Starac je pozabil popolnoma svojih bolečin samega veselja, da je našel zopet svojega sina.

„Včeraj sem zvedel,“ prične naposled Prelaznik, „da si ti moj Tone pri žandarjih v Varaždinu. Koj sem ukazal napreči in še pred nočjo se odpeljem tje, kajti nij mi dalo mirú poprej, hotel sem še enkrat videti pred smertjo svojega sina, ktereга sem tako nečloveško zaverģel. — Oh Tone, odpusti mi, vse bom zopet poravnal, da te le imam.“

„Oče, jaz vam nimam nič odpustiti, marveč jaz vas moram prositi odpuščenja, da sem vas zapustil brez vašega vedenja. — Le Bogu se imam zahvaliti, da me je poslal to noč sem vam na pomoč. Sedaj je vse dobro.“

Sedaj moramo še omeniti, kako sta prišla sin in oče v te kraje. Prelaznikov Tone nij mogel več izhajati v Ljubljani v šoli, ker nij imel dovolj pomočkov od doma, poskusiti hoče srečo na ptujem, odpravi se v Zagreb v šolo, pa tudi ondi se mu nij bolje godilo, ker nij imel nobene pomoči od nikoder. V obupnosti se zapiše med vojake in postane žandar. — Pred nekaj časom so ga poslali v Varaždin, ker je bilo po okolici mnogo roparjev, ki so prišli iz Madjarskega, in tu se po naključbi snide z očetom.

Stari Prelaznik pa, ko mu je pobegnila nezvesta žena, preselil se je na Hervaško in ondi si kupil novo posestvo ne daleč od Varaždina. Nekega dne mu pové eden znancev, da je videl njegovega Toneta v Varaždinu pri žandarjih, in stavec, ki je že toliko časa pozvedal po izgubljenem sinu, odpravi se neutegoma tje, da bi poravnal krivico, ki jo je storil svojemu sinu.

Ker starčeva rana nij bila nevarna, odpeljeta se s sinom koj drugo jutro na posestvo. Tone je zapustil vojaščino, ktero je bil že doslužil, preselil se k očetu, ondi se oženil s premožno deklico in potem je z očetom gospodaril še dolgo let na novem domu, stari Prelaznik pa je zadovoljno živel pri sinu in pestoval unuke, ki mu jih je obilo Bog podaril.

O svojej ženi nij ničesar več slišal, pa saj jo je lahko pozabil nesramnico.

Sin zopet najden.

(Iz Poljskega poslovenil — p —.)

Pred kakimi petdesetimi leti, ko so se trume cigánov vlačile po naši deželi in marsikaj zlega napravile sedaj posameznim ljudem, sedaj tudi celim vasem, pritepel se je v kerčmo vasi Povalja ob času hladne jeseni trop cigánov. Bil je praznik, snég je prideržaval vse gospodarje domá; kerčma je bila do malega prazna, le kak zaostajavec je še v njej ostal. Kajti v Povalju so bili ljudje delavni, pobožni in trezni, s čimur so blagoslov božji potegnili na-se. V nedeljo po službi božji, če je tudi ta in oni stopil v kerčmo, bilo je to le zavoljo tega, da se eden drugega vidijo, eden drugemu svetujejo, a če so ravno tudi izpraznili kako kupico, bilo je to tudi vse; popoldne pa je bilo v kerčmi kakor bi jo izmetel. Na tak dan torej, s svojim županom pred seboj, privlekla se je, kakor smo rekli, banda cigánov v kerčmo Povaljsko.

Kerčmar je pri tej priči razposlal glas o tem po celi vasi z opominom, da naj se varujejo; sam pa je z ženo tudi na vse strani pazil, ko so se cigani skoro v trenutku razkropili po vasi.

Nekteri so tekli v graščino vedeževat in prosit, drugi po kmetiškíh hišah, da bi od lahkovernih izmamili, kar je mogoče, drugi naposled po različnih kotih prežili na kak plen.

V kerčmi je ostala le stara ciganka z majhenim otročetom, katero do malega od mraza oterpnelo, v zamazane cunjke zavito se je plakajoč stiskalo k njej.

To otroče je moglo imeti k večjemu dve leti; polt nežna in bela, milo obličje obrnilo je ná-se oči kerčmarice in njenega moža, ktera dva nista imela lastnih otrok, pa bi rada zadržala to dete pri sebi, ko bi se ne bila bala v njem nature ciganske. Kmalu je vendar ciganka izpovedala počasi, da so to dete našli na cesti nekje jako daleč, in da bi ga hoteli prodati. Kerčmarjevi se začno pogajati za-nj z županom ciganov, in mali Vladek — takó je bilo imé dečku — postane lastnina Martina in njegove žene za dva gerna (gernec derži do malega tri pinte ali bokale) žganjice, tri hlebe kruha, dva funta slanine, dva funta soli in par gencev moke. Za nekaj ur so jo pobrali cigani dalje, zakaj kakor bi bili radi tukaj ostali črez noč, vendar se jim je zdelo boljše, da jo pobrišejo, ker marsikaj jim nevšečnega bi moglo priti na dan.

Ko se zvečer polno kmetov snide, pokaže se, da je pri vsej pazljivosti Blažku zginila kura, Jernejcu prase, Martinovki nekaj preje, Zoski, ki so jej v vasi kraljica rekli, ktera si je dala vedeževati ciganki, zginil je prednjak (birtoh), ki ga je tisti čas imela na sebi. V kerčmi je bil tedaj velik šunder, kajti s smehom so si pripovedovali razne dogodbe o novih gostih, ki so ravno odšli, a Zoski so se smejali, da so skoro popokali. Pri tej veselosti je vsakdo pogledoval malega Vladka, kateri čisto umit in oblečen, bil je videti kakor angelček. Na tisoče misli je krožilo med zbranimi, dokler se naposled niso zedinili v tem, da Vladek tako berhkega in tako nežnega brez dvombe so ukradli cigani neki imenitni gospodi. Vsi so hvalili kerčmarjevo ravnanje, stari Jakop, kterege so v vasi očeta nazivali, stisnil je kerčmarju roko in rekel: „Martin, Bog vam to poverne!“

V vasi Povaljski sta grajščak in oskerbnik pohvalila delo kerčmarjevo, a mali Vladek postal je ljubimec cele vasi, in večkrat mu je kdo kot siroti kakošen koli darek prinesel.

* * *

Kakih devetnajst let je ostal verli Martin na tej isti kerčmi, pa vedno trezen, delaven, pobožen, pripomogel si je z blagoslovom božjim do lepega imetka. Kupil si je 30 oralov zemlje, sezidal lepo poslopje, napravil kuhinjski vertek in vse je šlo, ko bi rezal, kajti na vsem je bil videti blagoslov božji. Ali bil je Martin tudi vreden tega: hvalil je odkrito in brez hlimbe gospod Boga, služil pošteno in zvesto svojemu gospodu, rad postrezal potrebnim; v kerčmi sam ni dopuščal pijanstva, a če sta tudi časih Blažek in Jernejec proteč odšla na pol pijana iz kerčme z jezo na Martina, sta se mu drugi dan za to zahvalila odkritoserčno. Največe plačilo pa sta Martin s svojo ženo dobila s tem, da jima v kratkem času po sprejetju sirote v hišo dá Bog sina, a čez dve leti hčer. Hvalila sta ravno tako iz serca za ta blagoslov Boga; in z enako skerbno stjo redila vsa troja deca; kajti tudi malega Vladka sta kot svoje lastno dete imela. Deca so rasla srečno na čast Bogu in veselje roditeljem, a ko so za nekaj let že nekoliko odrasli, jih je Martin pošiljal v domačo šolo, ktera je stala pod varstvom mladega, a na vse strani vrednega grajščaka. — Vladek je spolnil že dvanajst let, in na videz neznamen prigošek spravil je na glavico ubogi siroti ne malo žalosti. V šoli je bilo dosti fantalinov iz iste vasi, a Vladek se je odlikoval nad vsemi ne le v lepoti in dobroti, ampak tudi v nauku; učitelj je pogosto vsem po-

kazoval malega Vladka kakor izgled, ki naj ga posnemajo; zato je marsikteri, nič dobrega ne voščee Vladku, krivo na-nj pogledoval in premišljeval, kako bi mu nagodil.

Kako je po naključju Vladek v vas prišel, za to so deca vedela od svojih roditeljev; enkrat toraj eden izmed slaboglavcev, ko je dobil kazen od učitelja in ko mu je ta pokazal kot izgled svojega Vladka — tako ga je namreč imenoval — sunil je paglavec mimo gredé Vladka pod rebra ter mu rekel najdenec, sirota. Vladek je pervikrat slišal ta izraz, globoko mu se je vtisnil v glavico, bridko ga je zbedel v serce; pa dasiravno je že poprej vedel dogodek svojega življenja, vendar je sedaj pervikrat občutil, da nima roditeljev. Res da ni čutil v svojih rednikih nikakoršnega razločka v skerbljivosti do njega in dveh lastnih otrok, ali vendar le od tega časa, kolikorkrat je videl Martina ali njegovo ženo, da božata svoje otroke, čeravno ona tega božanja tudi njemu nista kratila, so se vendar vselej malemu Vladku solze zabliskale v modrih očeh in zabolelo serce. Pogosto je v takem času tekel v posebno izbo pred podobo, pred katero so vsi skupaj molitev opravljali, sklepal male ročice in s solzami prosil mater božjo, ktere slika je bila tam nameščena, da bi mu pomagala zopet najti roditelje.

To prošnjo je dodajal k vsaki molitvi, pa če je že poprej pridno se učil, odsihdob še pridnejše. Vedno in povsod v prostih urah je bilo Vladka najti pri bukvah.

Minulo je tako še par let; Vladek je doveršil že petnajst let, dorastel na mladeniča. Delaven, pobožen je namestoval v gospodarstvu svojega rednika; ali s časom je hrepenenje po spoznanju pravih roditeljev zmirom bolj raslo, prošnja za to do Boga bila je vsak dan gorečša, a neko predčutje v sercu je mu velelo, da bode uslišana.

V vasi Povalju je bila majhena, prosta, ali dobro urejena cerkva; župnik, častit starček, napeljevali so že nad trideset let svojo čredo na božjo slavo. Vladek se je naučil streči pri sv. maši in to je bilo za-nj veliko veselje. Gospod župnik so ljubili poštenega Vladka, pogosto jemali ga k sebi, dajali mu brat sv. pismo, pripovedovali mu velikokrat dela svojega naroda — zato je tudi Vladek, kader je le količkaj utegnil, zdajci tekel k častitemu duhovniku. — Ko so pa gospod župnik zapazili nekolikokrat, da so se mlademu siroteju pri sv. maši pogosto solze uderle po obličju, zato ga enkrat pri večernem pogovoru poprašajo za vzrok temu; tukaj pade Vladek pred častitim starčkom na kolena, in jokajoč spregovori: „Gospod oče, jaz že tako dolgo prosim gospoda Boga, preblaženo devico Marijo, da bi mi dali najti mojo mater, mojega očeta!“

Gospodu župniku so na to otročjo pa okritoserčno željo solze stopile v oči; objamejo mladega Vladka in odgovorijo: „Upaj fante v previdnost božjo; Bog odkritoserčne prošnje nikdar ne zaverže.“

Te besede so Vladek znatno pomirile, in le željno je pričakoval tega trenutka, kedar mu bode molitev uslišana, a on ugleda roditelje.

* * *

Minulo je nekaj čez deset let. Grajščak Povaljski se je bil že oženil, in imaje troje otrok, pri tem dobro srečo, sklenil je, dasiravno nerad, prodati Povalje in kupiti večjo grajščino v sosedstvu.

Povaljska grajščina, kajti je bila dobro uredjena, kmetje pa premožni, imela je dosti kupcev, nazadnje se je pogodil grajščak z gospodo Ruško, prišlo iz tuje okrajine. Gospoda Ruška, on in ona že precej v letih, bili so odslej zakupniki; ker so pa dobro gospodarili, ljubili Boga, zato jih je tudi gospod Bog blagoslovil. Nabrali

so si lepega imetka in so si v last kupili grajščino, katero so že v svojih mislih namenjevali za svojo edino hčerko. —

Kupci so po dokončanem kupu imeli za prvo dolžnost zahvaliti se za to gospodu Bogu; a bila ti je ravno nedelja. Rano je zvon vabil pobožne v malo cerkvice dajat spodobno čast Bogu. Cerkev je bila polna, v stranskih klopeh poleg velikega oltarja sedeli so stari in novi grajščaki Povaljski. Zvonček žagradski trikrat zacinglja, in stari župnik pridejo brat sv. mašo, z Vladkom pred seboj, kateri jim je ta dan kakor navadno stregel pri oltarju. Maša se začne. Gospôda Ruška, moleč iz serca, hvalili so Boga za novi dokaz blagoslova, in s to priserčno zahvalo družiti se je morala neka goreča prošnja, ali pa tudi spomin nekake stare boli, katero so darovali Bogu; kajti oba, gospod in gospa sta se ozerla eden na drugega, ozerla na svojo hčer in oči solz polne povzdignila k preblaženi devici Mariji, stoječi v velikem oltarju. V tem trenutku je Vladek prenašal bukve z ene na drugo stran oltarja. Pogled tega dečka zdel se jima je nekako znan in jel buditi v njih nek davni spomin; ozerla sta se na — se, in gospa Ruška do dobrega se je razplakala; a tudi mož ne hoté razžalostiti žene, otiral si je na videz pot s čela z robcem, prav za prav pa z robcem oterl si dve solzi, ki ste se uternili v očéh.

Vladek je položil bukve na svoje mesto, šel doli s stopnic oltarja, in pokleknil, in ta čas sred molitev, ki jih je vselaj pri maši molil, povzdignil oči k nebu, sklenil roke in goreče prosil Boga, da bi roditelje spet najdel.

Maša mine. Grajščaki odidejo iz cerkve in počakajo starega župnika, a dobri kmetje gredé mimo njih pozdravljajo ponižno novo gospôdo, in z veliko žalostjo poslavljajo se od stare. Nazadnje pridejo gospod župnik in za njimi tudi Vladek. Župnik se pozdravijo z gospodo, in ko jim na sloves poljubi Vladek roko, vzamejo ga pred-se in predstavijo gospôdi Ruški, rekši, da je pošten, dober, pobožen in priden fant.

Na vprašaj gospe Ruške, čigav da je sin, povejo duhovnik v kratkih besedah njegovo življenje. Ali komaj končajo, kar gospa Ruška do malega in nesvésti skoči k Vladku, razterga mu na persih srajco, in ugledavši tam neko znamenje, pokaže ga svojemu možu, ter pade omedlela na tla.

Reč se je v kratkem razjasnila: pred trinajstimi leti bila je truma ciganov potovajoča skoz vas, v kateri so gospôda Ruška stanovali, zavoljo tatvine ostro kaznjena; maščujoča se torej nad gospôdo potegnejo dojkinji, ktera je bila ta čas z malim Vladkom na sprehodu, po sili dete iz rok, a dojko pusté zvezano v bližnjem lesu. Najskerbnejše iskanje bilo je zastonj, kajti truma na več delov razdeljena, podala se je na razne strani. Sedaj še-le so gospôda Ruška v Vladku našli zopet svojega sina, a Vladek zopet našel roditelje, za ktere je tako goreče Boga prosil. Vredni Martin pa s svojo ženo bila sta za odgoj Vladka in otetvo iz rok ciganov obilo nadarjena, zakaj Ruška darovala sta jima v last pristavo spadajočo na grajščino Povaljsko.

Tako je tedaj Bog poplašal z ene strani poštenost in dobro serce kerčmarjevih, z druge zopet molitve in zaupanje va-nj stavljeno tako roditeljev, kakor tudi ubogega fantiča.

Doma.

Mati predraga, pustite da grem,
Malo pogledat k tujim ljudem:
Doma ni veselja, tiho je vse,
Drugi ljudje pa veselo živé.

Sinček predragi, kaj misliš res ti,
Da se po svetu veselo živi?
Je dosti veselja, tuge še več,
Serce ti presunil sovraštva bo meč.

Poslovi se sin in gre na ptuje,
Misleč, da sreča tam se mu kuje.
Prehodi mesta, prehodi vasí,
Toda sreče prave najti le ní.

Godba po mestih premilo doni,
Pa zvon mertvaški tud večkrat zvoni.
Ni ga veselja, tužno je vse,
Sin obrnil proti domu se je.

Ko vas zagleda, kjer se je rodil,
Se potok solz mu po licah je vžil,
S srcem veselim zahvali Boga,
Da je pri materi zopet domá.

J. J.

Osveta.

(Spisal J. P.)

Cadenas, španski poslanec na dvoru v Londonu ob času Karola I., se je zameril protektorju Olivier-u Cromwell-u, kateri je svojo zamero poslancu tudi razodel, ter ga s tem precej razžalil. Cadenas se verne nazaj na Španjsko in Filip III. ga imenuje za državnega tajnika. On ni mogel Cromwell-ove razžalitve več pozabiti, in kjer koli je mogel, delal mu je zapreke.

Cromwell si je močno prizadeval tega nasprotnika odpraviti iz španskega dvora, pa vse njegove spletke so bile zastonj.

Pa maščevanja željna in zvita buča nij jenjala, če tudi so prve poskušnje spodletele, prizadevati si svoj namen doseči, še le tem bolj je tuhtala ter iskala primernih sredstev.

Nekega dne pokliče k sebi Newgatskega jetničarja. Ta pride.

„Ali nimate med jetniki koga, ki umé vsakoršne zaklepe tako odpreti, da tega nihče ne zapazi?“

Po kratkem premišljevanji pravi jetničar: „Dà, mislim, da Tomaž Green to umé. Pa ta hudobnež je obsojen k smerti in jutri bo obešen.“

„Dobro, idite in pošljite ga k meni.“

Jetničar odide ter kmalo potem pripelje zločinca dobro obstraženega k protektorju.

Cromwell mu stavi enako vprašanje.

Obsojenec zagotovi, da to lahko učini. Moral je za poskušnjo odklepati najumetnejše zaklepe. Nobena mu nij spodletela. Cromwella je to jako veselilo in pokaže mu obris verta, v kojega sredi je bil paviljon.

„V tem paviljonu je mnogo duri,“ pravi potém, „in vsake so s terdnimi različnimi zaklepi zaklenjene. Ali si upaš vse brez šuma, in da ne bo nihče zapazil kake premembe, odpreti?“

„Zakaj ne?“ odverne zločinec moško, „če bi bilo tudi sto duri in vsake s tisoč zaklepi, jaz si jih vendar upam odpreti in priti noter.“

Cromwell vzame obsojenca seboj v kabinet. Tù mu reče: „Jaz ti ne bodem podaril samo življenja, temuč te tudi bogato obdaroval, bolj nego si sam misliš, ako izpolniš povelje, ki ti ga bom dal, in za kar si zmožen.“

Tomaž Green obljubi vse za takovo plačo.

„Vert s paviljonom, katerega obris sem ti ravnokar pokazal, je v Madridu, lehko ti ga bo najti. Ti moraš iti v Madrid, ondi sè svojo spretnostjo ta paviljon skrivaj odpreti ter to-le zapečateno pa zopet odperto pismo vreči pod mizo v tisti sobi, ki je rudeče pregrnjena. Potem zopet skrivaj odideš ter se takoj verneš nazaj v London. Potrebni denar za pot ti bodem takoj izplačal.“

Vse priprave so bile potem hitro storjene, Green gre na ladjo, pa Cromwell, ki se vendar nij popolnoma zanašal na-nj, dá mu sprevodnika, kateremu je tudi zapupal to skrivnost, bodi si da bi na-nj pazil, bodi si da bi mu pri tem važnem podvzetji pomagal.

Ko prideta obadva v Madrid, gre Greenov sprevodnik v Benetke, da bi ondi izročil angleškemu poslancu neko pismo. Odperto pismo, katero je Cromwell sam pisal, in ki ga je izročil Greenu, glasilo se je na Cadenas-a. V njem se mu je zahvaljeval, da je svoje obljube tako previdno in natanko izpolnil, ter mu sporočil, da naj tistih dogovorjenih 20.000 funtov šterlingov kot plačilo vzame pri banki v Benetkah.

Cromwell je izvedel, da španski kralj navadno vsako jutro pride v omenjeni paviljon, ter še pred prihodom Cadenas-ovem došle depeše prebere, da potem Cadenas-ov predlog tem lože razume in o njem sklepa.

Kralj najde protektorjevo pisavo. To se mu je zdelo sumljivo. Pa pismo je bilo pisano v angleškem jeziku; tega pa vladar nij razumel. To mu je še večje sumničenje vzbudilo, ker Cadenas nij nikedar nič omenil, da bi si s Cromwellom dopisovala. Kralj vtakne pismo v žep in ko pride Cadenas, mu nič ne omeni o tej stvari.

Takoj ko zapusti Filip III. paviljon, pokliče dva državna uradnika k sebi. Pokaže jima pismo, in eden nju ga mora prestaviti v španjščino. Obseg je naznanjal izdajstvo njegovega državnega tajnika, ker pa ga je poznal kot zvestega udanega služabnika in popolnoma poštenega moža, si ga nij upal kar na mah obsoditi. To so mu priterdili tudi oni, katerim je to skrivnost razodel, in nekdo svetuje vladarju, naj takoj odpošlje v Benetke zanesljivega človeka, da ondi pozvé, če je res denar naukazan. Ako je to resnica, potem nij več nobene dvombe.

Poslanec se verne kmalo z naznanilom, da se nahaja v benečanski banki lastnoročno pismo Cromwellovo, ki veli, naj izplača omenjena banka na protektorjev račun državnemu tajniku Cadenas-u znesek 20.000 funtov šterlingov na njegovo pobotnico. Dan in mesec tega pisma se je popolnoma ujemal z onim, ki ga je kralj našel v paviljonu. Sedaj je bilo izdajstvo tajnikovo dokazano. Vse njegovo opravičenje bilo je zastonj, pisma so govorila zoper njega.

V začetku se je sklenilo, da se ima s smertjo kaznovati, in samo kralj spominjajoč se njegovih zaslug in njegove sive starosti, zahteval je milejšo obsodbo. Obsodba se je glasila, da se Cadenas, kot izdajalec dezele, razglasi za nepoštenega, da izgubi vse svoje imetje, ter da zapusti z ženo in otroci za vselaj Špansko. Kakor pripovedujejo, je Cadenas žalosti in siromaštva žalostno poginil.

Cromwell se je v začetku veselil svojega vspeha, pa kmalo se oglasi vest, ki mu nij dala več pokoja,

dokler ga nij poklical k sebi najviši sodnik. Cromwell je neki to hudobno dejanje zelo obžaloval ter večkrat pred svojo smertjo rekel: „Ah, ko bi le še to stvar mogel popraviti, potem bi rad umrl.“

Ruske stepe.

Velika slovanska država, ki se kakor nepregledno morje na izhodu Evrope razprostira, bila je svetu dolgo prikrita s skrivnostnim zagrinjalom. Mnogo več se je vedelo o Avstraliji nego o Ruskem, kajti še to, kar se je pisalo in razglaševalo o poslednjem, bilo je večidel nepopolno ali pa celo napčno. In vendar podaja preiskovalcu ljudstvo in narava na Ruskem veliko več korist, in zasluhuje pozornost sveta v veliko več meri, nego hieroglif egiptške in pustinje afrikanske, o kojih so že cele biblioteke napisane. Pred nekoliko leti je izdal nemški pisatelj dr. Viljem Hamm zanimivo in važno knjigo: „Jugoizhodne stepe in mesta“. Na podlagi tega spisa podajamo nekatere zanimive obraze černomorskih step. Hamm je l. 1858 in 1859 po južnem Ruskem popotoval in na tamošnjih stepah delj časa bival. Popisuje jih tako-le:

Kakovi pogled! Veličastno solnce je ravnokar priplavalo na obzorje in stepa se je razprostirala neskončno, nezmerno na vse strani. Isti čuti, kakor takrat, ko sem prvič stopil na ladijin oder in okoli in okoli zagledal samo nebo in morje. Kakor takrat brodovi, spominjale so me zdaj edino hiše za menó na človeka v tihi ogromni pustinji, po kateri je blodil pogled noter do sinje daljave. Rujava zelenjav, krijoča planjavo, je bila tu pa tam od vetra kakor v lahke valove spremenjena, tam pa tam se je vzdigoval iz dola hribec, mogočnemu valu enak, in rosa na travah vpodobovala se je penam razdraženih vod. Namesti morskih golobov krožili so roparski tiči složno nad svojim kraljestvom, sicer pa ni bilo na daleko in široko nobenega živega bitja. Zastonj je iskalo oko predmeta, na katerem bi obstati moglo, enoterno brez prestantka razlega se rujavi log, nikjer ne germa, ne drevesa, ne skale, nikjer dima iz gostniške hiše, ki bi bil znamenje pričujočnosti človeka — povsod samo stepa. Občudovanja vredni so ogromni velikani švicarskih planin na temenu z ledenimi biserji ovenčani, prekrasno in romantično gledajo proti nebu; grozno in čudovito je temno morje v svoji velikosti in valovi, ko butajo ob skaline — ravno tako močne čute pa budi v človeku tudi stepa s svojo nago praznoto, neizmernostjo in samoto. In čuti ti ne zginejo s časom in ponovljanjem — vsaki dan se na novo zbujaajo, od dne do dne močnejši postajajo. Tako vsaj sem čutil jaz, ki sem mnogo tednov prebival v sredi stepe. —

Cela stepa je pokrita z gostim zavojem rastlin, ktere često dosežejo človeško velikost; med njimi se prepletajo vsakoverstne rastline, terte in germiči, na kterih se blišči tu posamezno raztreseno, prekrasno cvetje, tu zopet združeno v sprelepi stepni vert. Začuden vidi popotnik, kako se tu pa tam razvija cvetje, kakoršno doma le z velicim trudom kakor posebnost gojimo, in na malem prostoru nabere si kitico, kakoršne mu ne podaja noben vert. Kakor je na ledenih planinah časi gola skala pokrita z rodno zemljo, iz ktere poganjajo prekrasne cvetlice planinske — ledeni verti imenovani — tako so tudi na stepi le posamezna mesta obdarovana z barvo in vonjavo, nobeden ne vé kako in zakaj, in še le po dolgi poti se ti znabiti spet pokaže enak prostorček.

Poleg koristnih in krasnih so pa tu tudi odurne in škodljive stvari; to ti je osat, pod katerim imenom se razume vse nepotrebno rastlinstvo stepno. Prištevajo se sem rastline prečudne, spomina vredne: tako stepna igla, ktere špičasto ostro seme se živalim v kožo in meso zasa-ja in dalje zleze noter do serca in in drobovja, tako, da morajo revno poginiti; tako rastlina, ktera povzita konje plaši in ohromi, govodi pa ne škoduje; perje kolerino, ktero se je neki s strašno boleznijo vred prikazalo in je izverstno zdravilo proti nji in steklenini pasji, konečno kuraj (navadna slamenka). Ta rastlina je časi vzrok čudovite prikazni. Ko namreč na jesen vetrovi silneje planjavo prepihujejo, začne se stepa naenkrat tu pa tam gibati. V resnici se zdi novincu, da se je travnik odtergal od zemlje, vertil se in veselo pred vetrom poskako-oval, hitreje od najboljšega konja. Zdaj leti skrivnostna prikazen ta v dolgih, skoraj ravnih grebenih, kmalo pa zmeša pravilne čerte in pleše in skače tako divje, kakor bi hudobci svoje kremplje vmes imeli. Časi se vstavi tok na kaki nevidni oviri in delajo se hribci, stebri in stolpi, kakor bi bili iz pajčetine stskani, dokler se konečno vse ne podere in še hitreje ko prej z vetrom ne odleti. Rusi imenujejo to prikazen perekatipolje (potovanje polja) in veseli so je, prinaša jim dobro palivo. Vse te po stepi se goneče stvari so namreč suhe in odpadle veje in stebila imenovane rastline.

Rastline enega samega plemena pokrivajo časi na dolgo in široko planjavo, združene v neprehodni gozd. Taka goščava je poletno prebivališče volkulje, da bi svoje mlade skrila pred brezštevlnimi sovražniki, med katerimi je tudi volk sam; tu prebiva nenavadna kuščerka, ktera, akoravno neškodljiva in brez nog, pa z velikostjo svojo in kačjo podobo vendar dostikrat ustraši človeka tako, da z grozo odskoči, kajti slišal je večkrat povesti o kačah v pušči; še bolj pa se prestraši kuščarka popotnika in kakor blisk zgine v goščavi. Akoravno je stepa prazna in pusta na pogled — po besedah pesnikovih kakor prazna roka beračeva — vendar krije mnogoverstno mergoleče življenje v svojem naročju. Dolge verste mravljincev potujejo po stebličiji na vse strani, prekrasni metulji, neštivilne muhe in čebele letajo in buče po cvetju, veliki pajki pa stavijo mostove od stebila do stebila tako da je časi cela okolica pokrita z njihovimi mrežami. Kobilice in cverčki vseh plemen skačejo po travi; kertje in miši grejejo se na solnčnem žaru pred svojim podzemskim pohišjem; skakaje se približa gospod zajec in stavi se kakor vitez, ki se nobene nevarnosti ne boji; nizko letajo veršeči sokoli in kregulji z ostrim zvokom plena iskaje itd.

Vžitka donaša na stepi samo reja domačih živali. Človek si lahko domišlja, da je prenesen na planjave južno-amerikanske, zagledavši velik trop pol divjih stepnih konj, ki kakor veter leté k vodi, za njimi divji, ogorli tatarji in ciganje v najprosteji razcapani obleki; popred vodja žrebec, z glavo povzvišeno, napetimi ušesi in očmi, soptječimi nosnicami, kakor bi se posmehoval vsem nevarnostim, na desno in levo veselo poskakujejo žrebeta, ktere časi mati z gobcem pokara, da bi se ne oddaljevali od tropa. Divje oči, dolge grive, ki dostikrat do kolen segajo, težki zamotani repovi, s kterimi tla pometajo, in velika različenost barve — akoravno rumena prevlada — dopolnjujejo podobo, ki se nam podaja.

Občudovanja vredna je izurjenost pastirjeva pri konjskem lovu. Z jermenovo zaderguljo, ki jo konju od daleč verže na vrat, vjame vsacega konja, ktere ga si izbere iz čede. Tu pa je treba videti konje, ko jim zadergulja ferči nad glavami! V obupljivem begu leté od žrtve, vzpenjajo se, poskakujejo, da bi našli prostor, strašno

rezgetanje in kopitanje napolnuje zrak, dokler se klobčič ne razmota in se konji na vse strani ne razperšé. Klicanje načelnih žebcev vendar preplašene konje kmalo spet privabi v družbo in v kratkem je nevarnost pozabljena, akoravno v podobi pastirja nikdar ni daleč. Takovi konjski lov je nad mero zanimiv. Najbolj izurjeni so v tem Tatarji. Prebivalci ruskih step so sicer vsi izverstni jezdec, od mladih nog konj vajeni, toda najprederzniši jezdec, najsmelejši krotitelj in najbolj izkušen znatelj konj je Tatar. Izbrana žival, navadno triletno žrebe, ktero še ni nikdar skusilo človeške roke in moči, napenja v obupnosti vse sile, da bi se oprostilo zadergulje, toda ta se steguje bolj in bolj, dokler mu vratu tako ne stisne, da žrebe stokaje pade na tla. Tatar skoči zdaj raz svojega konja in urno in potuhnjeno kakor mačka se približa omamljeni živali in kakor bi trenil je že močna uzda na nji in zdaj še le oddergne nekoliko strašno zaderguljo. Spametovavši se leži žrebe nekoliko časa v tihem steremjenju, naenkrat se zavé svoje nesreče, kakor blisk plane kviško — toda zastoj, enako urno mu sede krotitelj na herbet. Naj si zdaj prestrašeni konj počenja in poskuša, kar hoče in more, nikdar več se ne verne prejšnja svoboda. Res da razgeče, poskakuje, berca, grize kar mu pride pod zobe in kakor stekel dirja po stepi, toda čez malo ur se verne ukroten in miren, pridobljen je nauku in sme se mu nadeti sedlo. Zanimivo je tudi gledati Tatara, kako jezdi, kadar gre za stavo. Taki boji so mu najmilejši zabava, zlasti ako se ima skušati s kakimi tujci. S temi se igrajo v začetku kakor mačka z mišjo in kaj dobro vedó preudariti, kje je treba napeti vse moči. V tem se nikdar ne zmotijo in na stepi zmagujejo samo Tatarji; njihovi izverstni konji — posebno stepno pleme — so že pretekli marsiktere glavnega dirjalca, ki je že marsiktero ceno dobil.

Goved se pase v velicih čredah po nekoliko stotin vkup. To so krasne živali plemena podolskega, barve sivkaste, z velicimi zakrivljenimi rogovi. Vedna svoboda jim je podelila živost in bistrost, kakoršne bi zastoj iskali po naših hlevih. Bistro se ozirajo, pogumno otresajo z rogovi in kopljejo z nogami, če čutijo nevarnost od kake strani; naenkrat jih pa vendar zmore strah in krepko in lahko kakor jeleni z visoko povzdignjenimi repovi in strašnim rjoventjem pobegnejo. Žalibog da grozna kuga vsako leto divja med čredami. Bolezen ta prihaja vselej od vzhoda, ali do danes še nobeden ne vé kje in kako se začne. Prebivalec stepe, nad mero lehkoveren, terdi, da je to skrivnostna nadzemeljska bitnost, ktera se na belih perutih spusti na zemljo. Pri tem pa ne gre naravnost ampak preskakuje sem in tje in tako se dostikrat prikaže v kraji, kjer je še nikdar ni bilo. Obredi, ktere opravljajo prebivalci, večkrat s pomočjo popov proti tej grozni prikazni, so zelo čudni in malo znani.

Največ dobička pa donaša na stepi ovčja volna, tudi število ovac na stepi od leta do leta nad mero narašča, kajti prebivalci so spoznali, kako malo koristi rediti živino, ki se ne proda.

Navadne ovce na stepi so plemena sirskega, o kterem se pripoveduje, da težke repove na majhnih vozičih za seboj vlačí. Žalibog da tu ovčarstvu grozi mnogo nevarnosti, kterih v ostali Evropi ne poznamo, zlasti pa po zimi sneženi viharji. Na enkrat se vzdigne od severja ali pa severoizhoda strašni vihar. Kakor bi trenil je zrak napolnjen z zmrznjenimi sneženimi kepiciami, ki padajo na zemljo s tacim šumom in hrumom, da tudi najkrepkejšega človeka skoraj oglušé in tako rekoč vsega omamijo. Kogar taka burja zadene na poti, ta stori najbolje,

da se vsede, glavo s plaščem pokrije in čaka med tem, ko ga nebo neusmiljeno biča do kervi. Uboge ovce nimajo poterpežljivosti, ktere podoba so; to ledeno pšeno, veršenje vetrov in ostri mrzaz jih kmalo skoraj do divjosti vznemiri; razun tega jim padajoči svitki mehkega snega na truplu primerznejšo, dostikrat na očeh tako, da oslepé. In zdaj jih ni zadržati več — ovčarjem in psom, ko bi se tudi prosto gibati mogli — primanjkuje prejšnje moči — vsa čeda se poda v beg čez griče in doline, čez močvirja in skaline, zmiraj naravnost naprej — večkrat je tako na tisoče ovac nakrat utonilo v vodi, v ktero so zabredle. In tudi če jih srečni primerljaj pripelje k širocemu plotu ali pa k zidu, kjer sprednje utrujene popadajo, ostale pa kakor začarane glasno stokaje in s pobešenimi glavami obstoje, niso še rešene, če burja ne preneha in ta traja navadno po več dni. Kajti tudi če ovčar ovce išče in končno najde, ni mogoče živali drugače z mesta premakniti, razun če eno za drugo odnese. Hlev pa je znabiti nekoliko milj daleč in ovec na tisoče! Tudi volk se z marsiktero pogosti vkljub vsi previdnosti ovčarjev in psov. Poslednji navadno samo lajajo, malokdaj si upajo divjega roparja napasti. Opomniti hočem še o enem pozora vrednem prikazu. Kdo ni bral ali vsaj slišal že o požarih na stepah ameriškanskih. Tudi ruska stepa dostikrat gori, da vsako leto, ker človek ne more drugače odpraviti osata, in vseh mnogoverstnih, nekoristnih in nepotrebnih rastlin in pridobiti prostora sladki travi, nego s silo ognja. Pri tem ne ravna ravno preveč varno, k večjemu gleda toliko na veter, da ne zadene nesreča njegove hiše. Žgó se stepe na jesen, še večkrat pa spomladi. Kmet po večkratni skušnji dosti dobro vé za meje, kjer se požar ustavi in za overe, ki ga zadušé; potem se ravna in zažge samo na pripravnih mestih. Naglo zasiči ognjena kača po suhi travi, videti pa je samo delo njeno, namreč v oglje in pepel spremenjene ostanke po zemlji; nekoliko časa zdaj ni ničesar videti in zdi se nam, da je plamen ugasnil; na enkrat pa stoji velik germ v ognju, požar zgrabi hipoma sosede njegove, visoka debela omahujejo in se zvijajo kakor o hudih bolečinah, mogočen steber ognjeni se dviga kviško nekoliko časa, kmalo pa se spet poniža, kakor bi bil zadovoljen s pogubljenjem viših rastlin in požiga spet niže travine. Obnaša se skoraj kakor živa bitnost, nekaj časa kakor bi stal pri miru, pa hitro kakor blisk švigne dalje po daljni poti, puščaje ob straneh velike prostore, o kterih bi človek mislil, da so obvarovani, toda na enkrat so tudi ti vsi v ognji; veter ni videti, da bi imel kak upljiv na plamen, tako čudno skače od ene strani na drugo. Sčasoma se naredi nad zemljo rudeč oblak dima, ki se čudno in strašno vali sem in tje, spred in zad; zdaj se vzdigne in odpre jasen razgled, zdaj se spet zgosti in beži pred švigajočimi plameni kakor dolgi grebeni valov v razburkanem morju.

Veter meče, kadar silneje potegne, požar še dalje po stepi, tako da se razliva na vse strani kakor reka, ki je prestopila svoje bregove; tam pa tam puščaje otoke, ktere pa pozneje tudi zaplavi. Zanimivost tega prikaza se zvišuje še s tem, da so plameni ob dnevnem svitu nevidni, prikazujejo se samo tam, kjer je veliko paliva nagromadenega. Zaduhi puh navdaja zrak daleko in široko, v katerem plešejo milijarde praškov pepela, tako da je gledalec hipoma ves posut ž njim. Uboge živali begajo iz svojih skrivališč in truma roparskih tičev se pomika od daleč za dimom iskaje dišeče pečenke onih živali, ki se niso mogle rešiti.

Poseben je pogled na požgano stepto, na lehkí tenki pepelovi pokrov in černe ostanke rastlin. Kmalo pa se

vse spremeni, dež premoči vse in vtepe v zemljo, ktera tu pokazuje brez števila majhnih razpoklin, tako da se gobi da primeriti. Komaj pa solnce spomladansko pošlje prve gorkeje žarke, spremeni se odorna rujavina planjave v krasno zelenjav; na milijone nežnih travic poganja iz zemlje in v malo dneh je gotovo zeleno ogrinjalo, ktero razveseljuje ravno tako naše oko, kakor želodec živalski, o zimi izstradani. Morali bi videti, kako veselo hité na pašo in kako hitro se jim spet vračajo zgubljene moči, hočemo li poznati in oceniti nezmereno bogastvo te mlade zemlje.

Čudno je, da ravno prebivalcem revniših krajev zemlje ljubezen k neblagodarni domovini tako živo klije v sercu! I sinu stepe ni blago na tujem in če jo je moral zapustiti, obvezame ga nepremagljivo hrepenenje po daljni, neobmejeni, svobodni stepi.

Hamm je videl tudi strašno šibo vzhodnih krajev, namreč kobilice. Peljal se je enkrat s svojim prijateljem, pri kterem je stanoval. Prijatelj pogleda iz kočije in prestrašeno vsikrične: „kobilice“. Odmajevaje z glavo pa vendar vznemirjen gledal je Hamm neprestano na temni oblak na obzoru; videti je bilo, da stoji na mestu, le tu pa tam se je odtergala od njega kaka mala meglica. Bil je to grozen pogled, viselo je to tam na jugu kakor težka nevihta in vendar ni bilo skoraj misliti, da bi truma merčesov mogla s tako gostim zavojem zatreti dnevno luč. Kmalo sta videla popotnika natanko, da je resnica, kar sta slutila. O tem podamo še Hammove lastne besede: „Na širocem prosenem polji koj pri cesti bilo je videti samo sternašče in tu pa tam kaka nezrela lat. Po njivah je vse mergolelo in cverčalo, na milijone kobilic je poskakovalo in poletovalo z enega kraja v drugega, žarki solnčni so odsevali v leskečih sprednjih krilih njihovih. Silo široko polje je bilo do čistega požeto, ne enega stoječega stebila ni bilo, ogromno množstvo zelenega žita je zginilo razun nekaj malih ostankov. V ostalem so tu razdevale samo zakasnjene in kruljeve tako strašno, glavna truma je bila drugje; le maloktera je bila zdrava, največ jih je imelo polomljena krila; časi jih namreč, kakor se pripoveduje, ena drugi odjé, ali pa jim je manjkala ena skakalnica; nektere mlade kobilice so se ravno levile in imele so še tako kratke nerazvite peruti, da je bilo videti, kakor bi ne mogle letati z glavno trumo.

Peljali smo se dalje; kjer ni bilo žito še pospravljeno, begali so žene in otroci, s hrumom in šumom plaše groznega sovražnika in koder so šli, vzletele so kobilice po stotisočih in mergolele okoli njih, kakor siva megla raseča iz zemlje, kmalo pa so se spustile spet na polje. Tam pa tam so hiteli možje s kosami, kolikor so jim pripuščale moči, da bi pogubo odvernil in urno pokosivši žito kolikor toliko ohranili.

Zmiraj više se je vzdigoval temni oblak. Zrak je bil polen hrupivega krokanja in krika; na tisoče roparskih tičev, vrane in krokerji vznášali so se nad poljem ali pa dihtivo hiteli temni megli naproti. Cverčenje okoli in okoli se je čedalje bolj množilo in mergolelo je pred očmi, da je človek nehoté moral zamižati. Vedno pa še nismo bili v sredi kobilic. Konečno zakličé sluga: „glej truma kobilic!“ — in v trenutku je tema okoli, tatarski konji zdirjajo kakor blisk po nevarnem potu, splašé se grozno, poskakujejo, spenjajo se — kočija omahuje in pred njo se vzdiguje truma kobilic, ki je tu v dolini počivala. In za Boga, solnce je zginilo pred mirjadami, ki so se tu poznesle, bilo je to, kakor ko bi se černi sopuh valil iz zemlje in čim više tim gosteje postajal in se razširjeval, dokler se ni spremenil v čern zid, kterega noben žarek ne predere. Voznik in krepki sluga sta končno ob-

deržala plašeče se konje in zabranila, da nas niso v bližnjo reko zavlekli; to vse pak se je zgodilo mnogo hitreje nego je to mogoče povedati. Zdaj je bilo vendar mogoče mirneje pozorovati. Že daleč proti zapadu se je pomikal ogromni črni oblak, ali opozdilcev je bilo povsod še polno. Po cesti, ob straneh, po germovji in drevji, da celó po vodi je še vse mergolelo. Iz rakitja je izletelo na sto divjih rac in med njimi se je mešalo brez števila morskih lastovcev; iz daljave so sokoli, kregulji, vrane, zlasti pa celi tropi kosov priletovali na bogati zaželjeni plen in pred veliko požrešnostjo je zginila vsa boječnost pred našim vozom in pred ljudmi, ki so delali s svojim orodjem strašen hrum in šum. Pa če se pogubi še toliko teh krilatih roparjev na suhem in na vodi, ostane jih vendar še zmiraj na milijone, če tudi redke trume niso več tako nevarne. Kar sem poprej čital o koblicah, imel sem odkritoserčno rečeno, večidel za prenapeto, z lastnim očesom pa sem se prepričal. Težko je misliti groznejši nesrečo, strašnejši šibo nad neštevilne trume teh požrešnih merčesov.

Bitva pri Belemgradu.

(Zgodovinska čertica; spisal J. Steklasa.)

Dne 29. maja 1453 osvoji si sultan Muhamed II. Carigrad. Vsa Evropa se je prestrašila te strašne novice, posebno zavolj tega, ker je bila ona sama kriva, da je ta čversta terdnjava padla, kajti od nobene strani niso dobili ubogi kristjani pomoči, čeravno je cesar Konstantin Paleolog prosil vse sosedne deržave za podporo v tej strašni vojski proti kervoločnim Turkom. Vsa podoba je bila, da Muhamed, navdušen po tej slavnej zmagi, ne bo še zadovoljen, nego da bo vedno dalje in dalje na kerščanske zemlje navaljival. In v resnici postane v kratkem velika nevarnost za vse bližnje deržave. Kakor nevihta z gore so se dervile turške čete čez slovanske zemlje, pleneče in paleče vasi in mesta; vse pada pred njim v prah in pepel; samo razvaline kažejo, kod so rjule in hrumele divje turške druhali! Lepi in silni slovanski deržavi, Bolgarska in Serbska, ste že podjarmljeni. Zdaj je prišla na versto Ogerska. Muhamed je odločil z vso silo to kraljestvo napasti in pod svoje gospodarstvo spraviti. Treba je bilo pripravljati se, da se ta strašna nevihta hrabro in zdatno odbije. Ali komu je mar za strašno ugujetavanje nesrečnih kristjanov? Takrat še mogočne Benetke in ohola Genua so zaradi kupčije s kervoločnim sovražnikom mir sklenile in na svojo sveto dolžnost pozabile. Na Nemškem je vladal takrat kralj Friderek III., ki je vsakemu vse obljubil, ali nikdar nič spolnil. Sami edini papeži so bili takrat pribežališče nesrečnih kristijanov. Papež Nikolaj V. je storil za osvobojenje nesrečnikov izpod turškega jarma kolikor je le mogel; po svojih poslancih je spodbujal po vsej Evropi k vojski za sveto vero proti divjemu in okrutnemu sovražniku vsega kerščanstva, in njegov naslednik Kalikst III. je bil še bolj navdušen za sveto vojsko. Njegovi poslanci so šli po vseh zemljah, ali malo vladarjev so dobili na svojo stran; na Francoskem so bili še celo prepovedali pridigovati proti Turkom.

Ogerskemu kraljestvu pa se je nesreča zmiraj bolj bližala. Na prestolju sedi maloleten slab kralj Ladislav (Posthumus), plemstvo pa živi v vednih prepirih in razpertijah. Bilo je videti, da mora deržava pod turški jarem pasti. Ali vendar se osokoli plemstvo v zadnjem trenutku, ter se zbere v Budimu, da bi se tamo posvetovalo o narodnej obrambi. To je eden najvažnejših zborov ogerskih deržav

leta 1454 meseca prosinca. V tej slavnej skupščini so oglasili ogerski stališi hrabrega Janeza Hunjada za verhovnega zapovednika cele armade. Storili so dalje tudi postavbo, po kateri so morali škofje po razmerju njihovih dohodkov soldate vzdrževati. Dalje so sklenili, da se postavi po vseh županijah toliko poverjenikov za vojsko, kolikor ima okrožnih sodnikov, ter da morajo popisati vse kmečke hiše. Vsacih sto tacih hiš je moralo postaviti štiri konjike in dva pešca; vojvodo pa so si ti sami izbrali. Vsi velikaši, baroni in drugi pleničji so bili dolžni na svoje stroške se osobno vojskovati. Za vojsko nesposobni so morali na svoje stroške družega mesto sebe postaviti. Ako bi plenič iz tabora pobegnil, vzelo bi se mu vse posestvo, vsaki drugi pa bi se kaznoval s smertjo. Te postavbe so veljale tudi za kraljestvo Hervaško.

Sultan Muhamed si misli odpreti pot skoz Serbsko dalje na Ogersko, ter se je zaradi tega dolgo pripravljal. S svojo veliko vojsko prihrumi do Smedereva ter počne oblagati to terdnjavo. Serbski despot Gjorgje Branković prosi pomoči pri ogerskem dvoru. V kratkem je napal stari junak Janez Hunjad na čelu hrabre ogerske in hervaške armade Turke prestopivši Donavo in združivši se tam s serbskimi četami. Turci vsi preplašeni zavolj tako berzega napada potegnejo v svoje zemlje. Da se maščuje nad Hunjadom zavoljo te zmage, sklene Muhamed udariti iz nova na Serbsko in od tod na Ogersko. Po vsem Ogerskem, Hervaškem in Serbskem se zbirajo hrabre čete pod barjakom junaka Hunjada, vsi prepričani, da bodo pod njegovim vodstvom gotovo zmagali. Še ko so se ogerski stališi v Budimu pogovarjali, kako bi zdatnejšo pomoč proti sovražniku dobiti mogli, prišel je v to mesto nek frančiškan. Papeži namreč, kakor je bilo to že poprej omenjeno, bili so največji podpiratelji križarskih vojsk proti Turkom, ter so pošiljali svoje ljudi nagovarjat narode za sveto vojsko. In eden izmed tacih poslancev bil je tudi ta mnihi, po imenu Janez Kapistran, rodom iz malega mesta v Abrucih na Italijanskem. Na njegovem zunajnem se je videlo, da je on človek, ki se žertvuje samo za božjo slavo. Že star, nizke rasti, sama kost in koža, ali zmeraj navdušen in živahen, bil je on občudovan od vseh ljudi. On je bil že v svojem poslanstvu prepotoval Avstrijo, Češko in Poljsko; in zdaj ko največa nesreča preti Ogerskej, pride tudi v to zemljo. Glas njegove pobožnosti raznesel se je pred njim, in kakor preroku in aposteljnu mu so šli naproti duhovni in drugo ljudstvo s svetinjami. Vsak se je potrudil njegove obleke se dotakniti, posebno pa bolniki, ktere so pred njega nosili, da bi nad njimi molil — in mnogo jih je v resnici ozdravelo. V Vratislavi in na Dunaju je imel včasih po 20 do 30.000 poslušalcev okoli sebe. On je govoril latinski in drugi je moral za njim govor prestavljati; ali zavoljo njegove vnamavne zgovornosti želel ga je vsaki videti, čeravno ga ni mogel razumeti. Že pogled na tako suhega in živahnega moža navdušil je vsacega poslušalca. Kamor koli je prišel, povsod je dal lišp, krinke, ogledala, karte in druge take stvari na eno mesto nago-militi in potem sežgati. Povsod je prebivalce k pokori nagovarjal. V prvej navdušenosti mu je hotel vsak slediti: duhovni, mnihi, kmetje, berači, dijaki in drugi prejemale so križ od njega, ter so bili pripravni njemu slediti proti Turku. Orožje jim je bilo: lok, prača, sulica, bat, sablja, kosa in sekira. Tako se je zbrala čudna četa od 60.000 navdušenih ljudi, koji so sledili sedemdesetletnemu starčku.

Kakor je rasla vojska Kapistranova in Hunjadova, tako je rasla tudi nevarnost za ogersko deželo. Sultan Muhamed je sklenil ves zapad premagati, ter je napal vse sosedne zemlje s strašno vojsko. S 150.000 možmi in 300 topovi je prihrumel do Belegagrada l. 1456. Grozil se je v

v svojej ošabnosti, da bo v kratkem v Budimu večerjal in tamkaj konjski rep obesiti dal. S svojimi ladjami je Donavo tako pokrtil, da ni mogel noben človek prek reke; Belgrad je bil po tem takem čisto odcepljen od vsake kerščanske pomoči od te strani. Turci so tako strašno streljali iz 300 topov na terdnjavo, da se je pokanje 24 ur daleč slišalo.

Janez Kapistran in Janez Hunjad hitita tedaj Belemgradu na pomoč. Najpoprej je bilo treba pokončati turško brodogve, ker se drugod ni moglo priti v mesto. Hunjad pripravi 200 ladij, na katere dene same junake. Zajedno pa objavi tudi Belogradskejši posadki, kedaj da misli Turke napasti. Njemu na pomoč priteče tudi zapovednik posadke Szilagyi s 40 ladjami. Zdaj napade Hunjad turško brodogve, srečno ga zajame in čisto pokonča. Kdo je mogel biti bolj vesel, nego mestjani, ki so se vsak trenutek konca svojega življenja nadejali! Hunjad in Kapistran se podasta v mesto, katero ju je z neizmernim veseljem sprejelo.

Brodogve turško je bilo pokončano, ali vojska na suhem ne. S tem večjim požertvovanjem zdaj Turci mesto napadejo. Nprestano bombardovanje turških topov je bilo že tako razrovalo in porušilo mestno zidovje, da je bilo mesto bolj podertini nego terdnjavi podobno. Verh tega pa sultan še zapové, da se napravi na terdnjavo splošen napad. Zarad tega razdeli on svojo armado na nekoliko oddelkov, da bo mogel eden drugemu slediti in da se bo vedno z novimi silami napadalo. Nenavadna naglost v turškem taboru je bilo obleganim gotovo znamenje, da bo v kratkem velik napad. Zavoljo tega so se začeli tudi oni pripravljati za odpor okrepivši se z gorečimi molitvami za odločen trenutek.

Proti večeru postavi Turčin svojo vojsko v red za napad. Tudi Kapistran in Hunjad peljeta proti sovražniku svoje čete, koje niso bile izučene in zelo oborožene, ali zato zveste in pripravljene na smert. V kerščanskem taboru je bila naduševljajoča beseda sv. ime Jezusovo in v turškem ime Muhamedovo. Zdajci se začne kervava bitva. Kristjani so dobro znali, da se tukaj bijejo za vero in domovino: za vse to, kar jim je od največje vrednosti za takrajšno in unkrayšno življenje. Z Belimgradom bi bila padla zadnja zapreka, in odpert bi bil pot divjim turškim četam v zapadne zemlje — ta misel je navduševala kerščanske borilce k nepremagljivi hrabrosti. Dvakrat so prederli sovražniki v mesto, in dvakrat so bili pobiti; ali Osmanli so svoje trudne čete zamenjevali z novimi, kristjani pa so ostali neprestano eni in tisti v boju.

Hunjad je bil povsod, kjer je bila nevarnost največja; on je navduševal plašljivce in v nemal hrabre; Kapistran pa je zlezal na visok zvonik, odkoder ga je mogel vsaki videti ter je navduševal svoje čete s svojim kretanjem, glasom in molitvijo.

Borba je trajala že cele štiri ure. Kristjanom ni ostalo drugega, nego iskati pribežališča za porušenimi mestnimi zidovi. Turci so sanjali že o zmagi ter so podvergli že vso zunanjo terdnjavo. Proderli so v kratkem tudi v mesto. Zdajci se morajo kristjani podati za mestno zidovje, na katero se je bilo že nekoliko Turkov povspelo. Eden najhrabrejši izmed njih zatakne na zid v znamenje zmage konjski rep. Ali v tem trenutku ga zgrabi Tit Dugović. Počneta se boriti. Ali ker sta bila oba enake hrabrosti, ni mogel eden drugega nadvladati. V junaškem zdvojenju zgrabi Dugović svojega protivnika, ter se prekucne ž njim vred z zida.

Najhujša borba je bila pri mostu, ki je vezal mesto s terdnjavo. Ko bi bili kristjani ta most izgubili, izgubili bi bili gotovo vse. Zatoraj so se ravno tukaj Turki in kristjani z največjo hrabrostjo borili. Celo noč je trajala

tukaj borba, in ko se začne daniti, videli so kristjani v koko veliki nesreči so oni na tem mestu. Oni, ki so bili na mostu, začeli so se nazaj pomikati pred mnogobrojno silo turško. Že so bili tudi znotranji mestni nasipi v turških rokah; še nekoliko trenutkov, in vse je izgubljeno. Večina je mislila, da je zastoj ves daljni trud; ali neomajljivi Hunjad in oduševljeni Kapistran nista še obupala.

Na njihovo zapoved je bilo v kratkem narejeno sila vencev iz dračja, katere so namakali v smolo in žveplo, potem je zažigali in metali na Turke. V kratkem je bila sovražnikova armada kakor v morju od plamena, in kmalo postane v njej strašna zmešnjava. Zdaj hiti Hunjad s svojo četo na mestna vrata, kjer so Turki stali; njihov odpor pa je bil vedno slabši in slabši; vse je mislilo, kako bi se rešilo, ter začne bežati; v kratkem ni bilo več živega Turčina v mestnem ozidju. Kristjani so slavno zmagali.

Hunjad se je bal pretežne sile svojih sovražnikov, zatoraj je svojim zapovedal, da se ne smejo za njimi spuščati. Ali križarji Kapistranovi, ki niso znali nič o vojaškem redu in veseli zavoljo velike zmage, niso se dali več berzdati. Eden za drugim se je zaletoval na prostor, ki je bil med mestom in turškim taborom, in ako je tukaj našel kacega Turčina, precej se je ž njim spopadel. Tako jih je bilo mnogo pobitih. Drugi pa so pritekli svojim na pomoč in tako se je borba vedno povečavala in iz tega je postala bitka, brez osnove in brez premisleka.

Kapistran, ki je bil tačas na levem bregu Donave, skušal je na vsak način svoje križarje ustaviti od dalnjega napadanja. Ali prepričan, da je njegov trud čisto zastoj, počne sam misliti, da to Bog tako hoče, in da njim zmaga ne bo odšla. Tako tedaj sam vzame v roke palico, svoje edino orožje, in zastavnik Peter poprime blagoslovljeno zastavo. Oba sta vzela s seboj svoja druga, brata Ambroža in Tagliacozzu, in sta ž njima prebrodila Donavo. Vsi se napotijo k svojim križarjem, da jih vodijo in ravnaajo v bitvi. Stražari so je hoteli na Hunjadovo povelje ustaviti, ali vse je bilo zastoj.

„Gospod čet,“ zavikne Kapistran v svetem oduševljenju, „ne bo nas več zapustil, z njegovega prestolja se bo nad nas razlila njegova nepremagljiva moč. Na noge, verni! v njegovem imenu k zmagi svetega križa!“ — In on gre iz mesta na čelu od več nego 3000 ljudi.

V kratkem se je jasno pokazalo, kaj je v stanu storiti s pomočjo vere en edini človek. Ko so namreč čete pred seboj zagledale svojega duhovnega zapovednika, precej je razpali novo naduševljenje, nova hrabrost, ktera je terdno pričakovala zmage; nič se ni moglo več zoperstaviti njihovej hrabrosti in junaškemu napadu. Velike čete Turkov izginile so pred njim kakor prah pred vetrom, in oni so že proderli do samega tabora.

Zdajci se umaknejo sultanove čete od mesta, samo da tabor ubranijo. Ko je Hunjadi to opazil, vzame mestne nasipe. Muhamed je med tem križarje iz svojega tabora izgnal ter se vernil, da bi spet tisti del mesta pridobil, kterega se je polastil; ali na svojo žalost je opazil, da je že vse izgubljeno in da so njegovi lastni topovi proti njemu obrnjeni. On sam je ranjen in v nesvesti v tabor prinešen.

Ko je noč postala, popade Turke velik strah. Oni popalijo svoje šotore ter pobegnejo z nesvestim sultanom, ki se je še le v Sakoni osvestil. Tukaj je slišal, da je zgubil ves svoj tabor, da mu je najboljši del vojske pobit, da so mu padli najboljši vojskovodji in da je zgubil vso vojskino pripravo.

V teh bitvah pri Belemgradu padlo je do 50.000 Turkov, in razun tega so zaplenili kristjani v turškem taboru neizmerno veliko dragocenosti. Veliko veselje je bilo po

vsem kerščanskem svetu zavoljo te slavne zmage nad turškimi kervoloki.

Ta bitva je bila 21. julija, in 20 dni kasneje bil je tudi slavni zmagalec Janez Hunjadi žertva neusmiljene smerti. Pekoče poletno solnce napravi strašno, smradljivo kugo zavoljo nakupičenih merličev, in kakor kosa travo, kosila je smert vojščake v kerščanskem taboru. Janez Kapistran sam bolehen je vendar svojemu prijatelju Korvinu stregel in pri njegovi postelji ostal do njegove smerti. Izdihnil je Hunjad svojo dušo v naročju svojega zvestega tovarša. Pa tudi Janez Kapistran je še tisto leto 23. oktobra v Ploku v sirmijskem komitatu izdihnil svojo veliko dušo ter prejel nevenljivo krono večne zmage v nebesih. Leta 1690 je bil med svetnike prištet.

Narodno blago.

Vremenski prerok.

Cvetno nedeljo imajo kmetje radi lepo. Če na cvetno nedeljo dež ali sneg gre, mora poleti živina s planine iti zavoljo snega.

Če je cvetna nedelja lepa, so lepe vse nedelje celega leta.

Kar made jalovec (enoletna ovca) o Št. Štefanu, ima ovca o sv. Jurju — (paše); ali pa:

Kedar jalovec o sv. Jožefu nič ne dobi, tudi ovca o sv. Jurju nič nima.

Kedar se svečnik lepo ravna,
To pri živini lep frucht da. *Žabniški izreki.*

Ako dežuje na sv. Urbana, dežuje še 40 dni.
Dež na Vnebohodovo opere sv. Duha iz žita, da nima žegna.

Dokler ima fižol še kapice na glavi, bati se je slane.

Bolne ovce denejo na britof past, da bi ozdravele.

Če sta na sv. Martina noč in dan oblačna, bo zima nestanovitna.

Na 12 dni od Božiča do sv. 3 kraljev gre dobro paziti.
Kakor so ti dni, takošni so 12 meseci v letu.

Na Svečnice den, zima ven.

Kakor je vreme na veliki četrtek, tako bo ob ledini (o seči ledine). Kakoršno vreme na veliki petek, takšno k senu (o seči senožeti). Kakor na veliko soboto, tako k otavi (o seči otave).

Ko grem k polnočnemu opravilu o Božiču, mi reče neki kmet: Glejmo, kakošen veter je zdaj in kakošen bo po meši. Nek star mož so rekali: Ako je po meši o polnoči ravno tisti veter, kakor pred metno, je to dobro znamenje, ne bo vročine in dobro leto. Tedaj idite še enkrat v cerkev Bogu se zahvalit.

Ako je pa zmagal drug veter, je to slabo znamenje: takrat le vernite se v cerkev nazaj Boga prosit, naj odverne hudo letino in druge stiske.

Kedar je na sv. Petra stol lepo, grata sirk. *L. F.*

Smešnice.

* Nekemu bedaku se je že preveč zdelo, za sol toliko denarja izdajati. Premišljuje, kako bi se mogla ta napaka odverniti, kar mu v glavo misel šine, sol vsejati kakor žito. Hajd na delo! Dobro pognoji njivo, jo urno razorje in sol vseje. Čez tri dni gre gledat, kako se vsejano obnaša. Korakaje gori in doli ob njivi, zapazi v luknjici nekaj belega. Evo! si misli, to je gotovo kal vsejane soli. Kuka in kuka v luknjico, ali vendar ne more razločiti, kaj da je. Zato se prikloni, da bi se z jezikom prepričal, je-li sol ali ne. Ko jezik pritisne — as! ga speče. Kačica je v luknjici tičala in sitneža v jezik picila. Domu pridši radostno ženi dopoveduje, da so kali vsejane soli tako žarki in ostri, da jezik zbodejo kakor bodalci.

* Mlado dekle, osemnajst let staro, bilo je pri poslednji skušnji vprašano, kaj da misli, da ji bo v prihodnje najbolj potrebno. „Zakon,“ dekle odgovori in malo zarudi.

Zastavica.

Mal'kdaj biva to na svetu,
V peklu pa nikoli ni,
V vicah bo po sodnem dnevnu,
V grobu zmirom tiho spi;
Je tud' tam, kjer biva sveti oča,
Včasih tud' ima najslabša koča? „Venec.“

Rešitev zastavice

v 10. listu: D u h.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. Fara sta dobila čč. gg.: J. Kokic, faro Černeče in J. Štefner faro Šmarten na Polji.

Prestavljeni so čč. gg.: J. Globočnik za ekspozita v Rabelj; na njegovo mesto Fr. Barborič za ekspozita v Maria Hilf in L. Veršek za kaplana v Železno Kaplo. Na sv. Višarjih pomagajo letos: gg. J. Ljubej, bivši kaplan v Svečah; Fr. Rup, provizor v Gorjah in A. Milar, provizor na Vratah. Č. g. J. Pogačnik gre iz Radišče za kaplana v Sveče in č. g. Dominik Thalhhammer za provizorja v Knezovo. — Umerla sta čč. gg. Fr. Lup, župnik v Lesniku, in Jož. Gally, župnik v Baldrams-dorfu. R. I. P.

Družba sv. Mohora. Obširni imenik letošnjih udov družbe sv. Mohora je sklenjen in se pridno tiska. Podamo tú kratek pregled družnikov po raznih škofijah, ker številke najbolj živo pričajo o sijajnem napredku tega najlepšega narodnega zavoda. Pomnožilo se je število udov po vseh krajih in šteje:

1. Goriška nadškofija	2579 udov
2. Kerška škofija	2235 "
3. Lavantinska škofija	7784 "
4. Ljubljanska škofija	7690 "
5. Terzaško-Koperska škofija	1194 "
6. Senjska škofija	109 "
7. Sekovska škofija	89 "
8. Poreška škofija	65 "
9. Zagrebška nadškofija	95 "
10. Somboteljska škofija na Ogerskem	20 "
11. Videmska nadškofija na Laškem	9 "
12. Po raznih družih škofijah	9 "

torej skup 21.878 "

Lanskega leta je družba štela 18.925 udov, torej je letos število poskočilo za 2953 družnikov. Izmed raznih škofij se je število udov pomnožilo pri lavantinski škofiji za 1139, ljubljanski 1017, goriški 365, kerški 286, teržaškopoperski 140 itd.

† **Franjo Cimperman**, osmošolec v Ljubljani, marljiv nadarjen slovenski pisatelj, katerega poezije je Besednik večkrat prinašal, je 30. maja t. l. po kratki bolezni v Bogu zaspal. Naj ga ohranijo naši čitatelji v dragem spominu in naj v sladkem miru počiva!

Visoki slovanski gostje na Dunaji. Car ruski Aleksander II., spremljan od carjeviča s soprogo, velikega kneza Vladimira, ministra Gorčakova in več drugih veljakov, prišel je na Dunaj k svetni razstavi. Bil je od našega presvitlega cesarja jako sijajno sprejet. Njemu na čast so se versile različne slovesnosti. Pri nekem velikem obedu je naš cesar govoril napitnico, v kateri je carja imenoval svojega ljubelega prijatelja, kar se tolmači, da boste Avstrija in Ruska odslej v prijateljske razmere stopili. Nam Slovanom bi to gotovo ne bilo napak.

Ob enem z ruskim carom bivajo na Dunaji tudi serbski knez Milan in črnogorski knez Nikola.

Na Francoskem so monarhisti predsednika republike, Thiersa, primorali k odstopu, potem so izvolili maršala Mac-Mahona za predsednika. Bati se je zaradi tega velikih preprirov.

Vino. Največ vina se gotovo tam popije, kjer je doma, kjer vinska terta raste. Preračunilo se je, da pride na vsakega človeka (na leto): na Španskem 130 litrov, na Francoskem 115, na Laškem 109, na Portugalskem 108, na Gerškem 84, na Avstrijskem 65, na Bavarskem 12, na Pruskem 4, na Ruskem 4, na Švedskem 2 litra itd.

Kava. Navadno se dandanes mnogo kave popije; ne samo po mestih temu tudi po deželi se je že tu in tam vgnjezdila ta navada. Potreba kave je vedno večja, tako se je leta 1868 po natančnem računu toliko kave prodalo, da pride na vsakega človeka na Holandskem 12 funtov, na Belgijskem 9 funt., na Švedskem 8 funt., na Francoskem 4 funte, na Avstrijskem 2 funta, na Angleškem 1½ funta, na Španskem ¾ funta itd.

Dohodki družbe sv. Mohora za leto 1873.

Na novo so pristopili dosmertni udje:

468. Tomec Miroslav, slikar v Št. Vidu nad Ljubljano	gld. 15.—
469. Plahutnik Jurij, hlapec v Ljubljani	" 15.—
470. Žagar Dragot., kontr. deželne blagajnice v Ljubljani	" 15.—
471. Knjižnica frančiškanskega samostana v Kamniku	" 15.—

Letnino so poslali:

- Čč. gg. K. Ribič 1 gld.; Edv. Janžek 4 gld.; M. Absec 4 gld.; A. Centrih, dekan v Rogatcu 264 gld. 50 kr.; J. Čuček, dekan v Jarenini 106 gld.; K. Urnik 1 gld.; M. Satler župnik v Monsbergu 36 gld.; J. Škarbina, župnik v Ukvah 19 gld.; J. Iglec 1 gld.; J. Oven 1 gld.; A. Komavec 1 gld.; J. Godnič 1 gld.; A. Flander 2 gld.; J. Matiasič, stolni župnik v Mariboru 189 gld. 20 kr.; Fare: Skale, sv. Janez, sv. Ilij, sv. Martin 202 gld. 80 kr.; M. Koglnik, prošt v Trajbergu 119 gld.; J. Šuc, župnik v Dramljah 31 gld.; A. Biser, stolni kaplan v Celovcu 13 gld.; K. Dürnwirt, špiritual v Celovcu 24 gld.; A. Vodeb 1 gld.; Mica Brenc 1 gld.; Ana Hribšek 1 gld.; M. Ternek 1 gld.; J. Kaplenek 2 gld.; M. Perko 1 gld.; Fr. Rihar, župnik v Planini 75 gld.; R. Vlašič, župnik

v Černemlogu 5 gld.; Št. Doljak, dekan v Devinu 51 gld. 60 kr.; Fara Kapla v Dolnem Rožu 20 gld.; J. Cvitko 1 gld.; F. Kočevar, kr. uradnik v Zagrebu 41 gld.; J. Novak, dekan v Kočevji 28 gld.; J. Lukanec, kurat v Suhorji 8 gld.; Dekanijski poverjenik v Kamniku 352 gld. 50 kr.; A. Mežnarec, kaplan v Kranji 465 gld. 20 kr.; M. Pirc, korvikar v Gorici 3 gld.; Peharec Jul. 1 gld.; P. Kmet 1 gld.; M. Šket, kaplan v Rajhenbergu 4 gld.; A. Bergman 1 gld.; A. Mandelc 2 gld.; L. Gorenjec 2 gld.; J. Godec, župnik v Glinjah 17 gld.; Št. Doljak, dekan za Brestovico 14 gld.; J. Pušnik v Št. Vidu 6 gld. 60 kr.; H. Zagorjan, župnik v Verhu 7 gld.; J. Tavčar, kaplan v Planini 8 gld.; M. Škerbec 1 gld.; A. Močnik 1 gld.; M. Groskopf, 10 gld.; Anton Pajmon 3 gld.; A. Lésar, prof. v Ljubljani 978 gld. 40 kr.; A. Aleš, dekan v Semiču 116 gld. 70 kr.; Št. Doliak, dekan za Opatjeselo 21 gld.; A. Mežnarec 3 gld.; J. Kovačič 1 gld.; Čitalnica Solkanska 1 gld.; M. Tomazič, dekan v Rožeku 207 gld. 20 kr.; Lutomerska župnija (II. poš.) 37 gld.; J. Gvozdanič 1 gld.; J. Majciger, prof. v Mariboru 14 gld.; A. Vrček 1 gld.; Modrinjak za Marenberško dekanijo 19 gld.; A. Domicelj, duh. v Orehku 31 gld.; M. Herič 1 gld.; Goriški bogoslovci 27 gld. 30 kr.; J. Tušnik 1 gld.; M. Skubec, župnik v Poljanici 6 gld.; Št. Doljak za Jamlje 6 gld.; Neža Lepušček 1 gld.; A. Gross 2 gld.; A. Breznik 1 gld.; J. Vukelič 1 gld.; Marija Gravl 1 gld.; Marija Preželj 1 gld.; F. Rome, župnik v Čemšeniku 10 gld.

Darovi za Umekov spominek.

	Prenesek iz 6. lista . gld. 173.46
96. Č. g. Iv. Škerjanec, kaplan v Ternovem	" —.40
97. " Ig. Okorn, župnik v Senožečah	" —.20
98. " A. Božič, kurat na Otlici	" 1.—
99. " Dr. Ripšl, župnik v Loki	" —.50
100. " J. Škarbina, župnik v Ukvah	" —.30
101. " L. Ferčnik, župnik v Žabnicah	" —.50

Skup gld. 176.36

Vabilo na naročbo.

S prihodnjim listom Besednika se prične drugo polletje; zato vabimo na naročbo vse dosedanje podporne, katerim je s tem listom polletno naročilo poteklo. Prizadeval si bo Besednik tudi zanaprej, da ustreza svojim podpornikom z mičnim, zabavnim in podučilnim berilom.

Izhajal bo vsacega meseca enkrat na 1½ poli in veljal od julija do konca decembra 1 gld. 30 kr. Letošnjih listov od prvega polletja imamo še več iztisov in jih novim naročnikom za 1 gld. moremo prepustiti. Besednika od leta 1872 in 1871 imamo tudi še nekaj iztisov, in jih pošljemo posamezno za 1 gld. 80 kr., oba tečaja skupaj pa po jako znižani ceni za 3 gld.

Ob enem pa še enkrat ponovimo prošnjo, naj se nam kmalo pošljejo obilni naročilni zastanki.

V Celovcu 10. junija 1873.

Vredništvo in založništvo.